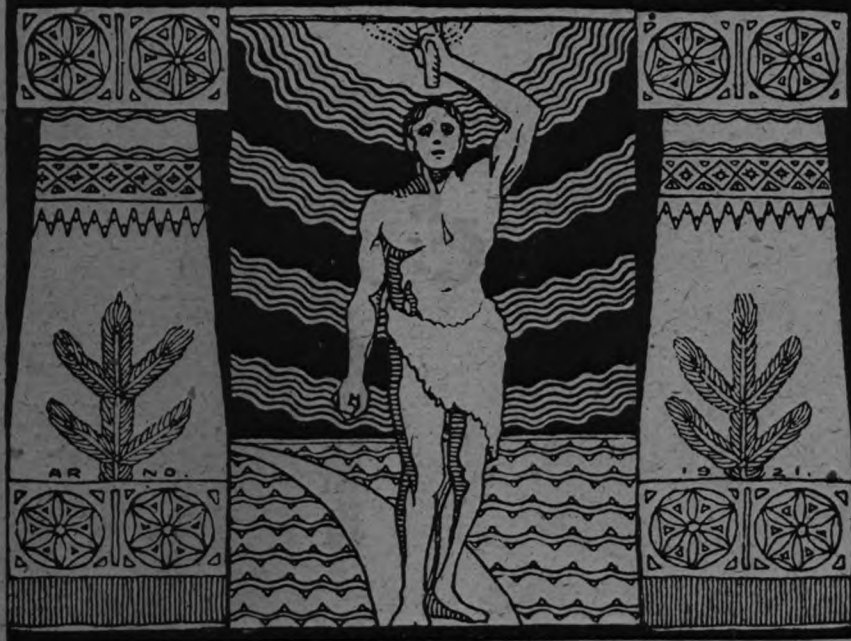

RAUDA

T. O. R. - E.

Õpilasühingu ajakiri

II aastakäik

1922/3

N° 4-5.

Aprill - Mai 1922.

Rada.

Toitu õhtu - reaalgümnaasiumi õpilaste ühingu
ajakiri.

Väljaandja: Toitu õhtu - reaalgümnaasiumi õpilaste
ühingu kirjandussektioon.

Toimetajad: Kirjandussektiooni ajakirja toimkond.

SISU:

Ajakirja toimikonnalt.

Johannes Mõte: Ebasillu.

Bernhard Soot: Pääsusilmad ja sielid.

August Sepik: Kevadele.

Hendrik Sarapuu: Unistuste kodu.

Johannes Schütz: Varalumi.

Ana: Su süle tahaks peita paa.

August Sepik: Vahe.

Johannes Schütz: Karmatand alleed.

Johannes Mõte: Meelolu.

Jüri Kork: Kuu ja maakeia orbüidid.

August Sepik: Olu.

Johannes Mõte: Katkine vaas.

Johannes Mõte: Melankoolia.

Hendrik Sarapuu: Veised jäljed.

Ana: Mälestus.

August Sepik: Ühele võidule.

Ana: Kõik unineb, kõik kaob!...

August Sepik: Lase valla.

Hendrik Sarapuu: Noorsoo liikumisest.

Johannes Mõte: Pidult.

Ajakirja sõpradele.

Ajakirja Toimkonnalt.

Maenolew „Raja“ 4/5 kaksiknumber on viimane sel õpiaastal. Suul ajakirja edasi toimetada on praegusel oludel võimata, sest väljaandmiseks puudub majanduslik pind, ka on avaldamiseks sündsate tööde tagavara otsas. Eriti viimase nähtusega on toimetus võitlema pidanud kogu aja — kaastööd tulevad sisse harilikult ainult mõni päev enne numbri kokkusäädmist. Sellest oleneb sagedasti tiitlas ühetoonilisus ajakirja sisus: ei ole tagavara, et mitmekesisemalt ja maitsetavamalt korraldada võiks. Ajakirja toimkond loodab, et see nähtus esialgne on ja möödaminud.

Sen lootusen soovib toimetus kõigile kaastöölisile ja ajast huivitatuile tahtmist ja jõudu suverahun kirja panna töid, mis „Raja“ järgmise aastakäigu vastu võiks uusile ebeneemisastmeile.

F. Mõte.

Edasi ellu!

Tuleb aeg ja tundmata teile

lähed meigi püü!

Puhuvad tuuled, koht valahtub veele:

meri ja maa on kuu.

Murduu meil teed läbi laine ja vahu
lootustest täidetud vene!

Tuult on nüüd tublisti, varsti ka rahu
lubab ehk tormikene.

On alles algus ja lõpp tuleb pärast,
kaota meil midagi pole!

Õemale ainult sest mannermaa karest,
eluks sääal laiust ei ole!

Aidatult merelt võib tagasi vaata

rannale unustet majja, —

aga elu sääal mööda saata

enam ei ole mul vaja.

Mis siis veel muud kui et tõstame purje:
teed meil näidaku päike!

Tulevik päevi toob roomsaid ja kurje —
ebasi, venekes väike!

Pääsusilmad ja sirelid.

Pääsusilmad ja sirelid

langid nõid vastsele kalmule

mullale, hallile tolmule —

longeben ereid.

☺

Pääsusilmad ja sirelid

naise kerkiva rinnale —

laini kui lailasi pinnale.

Silmaden ereid.

Pääsusilmad ja sivelid
tänaku lillise kevabe
turudel helgiga millise
kõividen sivelid.

Pääsusilmad ja sivelid
aasade, lillelavade
mun ent kõik see kevabe
huimana sivelid

Herbadele.

A. S.

Sa oled õitel õrn, kui koidu kaste,
kui tõusev hommikude metsa teel.
Sind vaadeldes mun meeldub muinasveste,
mis kõlab nagu katkes kandliksel.

Su pää ei kannu parga sätenavat
mis heiten kiiri silmi pimestaks;
sun viisen peidet hingeülendavat,
mis kasvab minun hiiglamuusimaks.

Su sülen süda — ülekullas oja
kel' kitsaks ripub jääma katkise...

Sen ülevoolum avad taevakõja,
O kevad, tardunud unistustele.

Hendrix Sarapuu

Unistuste koor.

Päinesjanuneval pilvel ratsutaman unistuste kanglasel.
Kõinutlevad pilved rulluvad lahti hõbepilvede kangast. Suudlu-
saks liginesid pilvil vormid mõisjapaar, janunevail huulil

suruvad kõrgu kergeben varisuvad kehad ja eksiv uduneid sõl-
mib neid jäädavalt ühte.

Ent nägematu mõõgahoop raiub läbi siduvad sõlmed, raiub
nad tuhanded vastseis kujuks, kisub neist pilpaib kõrgustel.
Ja saadab nad ujuma üle maade, metsade, ülal paneb linuma
nad.

Nii salalin, nii kõinepeitel on kõrguste kangasull. Kein
püüel unistuste ilm, nein askelbusin hetkeline vaheldus. Nad
sunnitavad inimkuju, keerutavad pähe talle keerulised sarved, ki-
suvad laiali ta näed, naelutavad teda käsist, sarvist pilvrusti.

Siis ratsutab unistus minevikku, otsib taevaavausim mi-
nevikku olnuib.

Saladuste kogu on õhtu. Väikus neelab kõrariknad päivsed
askeldused, saadab neid hämaruste taha. Kaselehe sahinan
salasõnad, kuupaiste maalib minevikku veepinnal. Järv läis
seulini hõbevett, kuhu tähesali külib kuldteri. Ent tasaseimgi
laine pühkib kõik veepinnalt. Nii häbelik on hämaruse järv,
nii leplik on kõigele ta.

Kõrgesse üle pilvede tõstab sind unistuste õhtu. Talutab
läbi minevikku nägematuste, sulatab raudkangi tuleviku
kindlusrikselt. Raugal lubab elada noorena, hallpäil noor-
tena surra. Kõinsuuted on unistuste kants, kõiknagija, kõik-

tegya on ta.

Sai on unistuste ilm, kaugete tunges unistab silm.

Johannes Schütz.

Varalumi.

Taas üles on taeva langetanud
siibkoed kahutanud sügis mulda,
ja aia jälle helgeks hangetanud
kelm ratsakate mäng. Ei lehe kulda

ei enam kõiata tuul hiisõil.

Kõik mõjakaatuseb kui suhkrust kallal
ünsteise rinnal pivil tanaivõil,

kun värske lumme rajab sisse tallal.

Ja inka hargneb lumihärma niit
kui hõbe kube taeva kummilt valla.

Mind ahmal suhu puie nuxker liit
ning nelab sihi valgelt keelilt alla.

Sääl surutavab puie lillab koed

Koed valgett kinnastet nii harald vastu,

siis tunnen: langvab viimses kurbustööb,

vaid tahaks inka ebas, ebas astu.

29. 7. 21

Su sylle tahaks peita pää...

Su sylle tahaks peita pää

Sa armas hää, sa armas hää!

Tas muetu et olen ma

Nii, nagu Sa. Nii, nagu Sa.

Näeks vaid Su silmi hurmasaid,

Kui kevadoid. Kui kevadoid.

Su sõrmi tunnaks paitasaid,

Õrn-palavasid. Õrn-palavasid.

Su naeru sära sunelja

Et saaksin ma. Et saaksin ma.

Kuldhjuunste võru mässuda.

Sust joobuda. Sust joobuda.

Ah sageli, kui kurbustund

Ei anna unõ. Ei anna unõ

Su sylle tahaks peita pää

Sa armas, hää! Sa armas, hää!

A. S.

ajalohk

Sille õites on palju õmest ja ilu,

inimestes on palju mõistust ja valu.

Silleõied närtswad õige varsti -
inimene tassitab enne arsi.

Silleõitel käib liblikaid nari,
inimestes must kujuta vari.

Silledesse peibet vooruse uha -
inimene tallab lilleda liha.

1917.

Härmatand allad.

Heskpäiset tulijat nüüd võta jälle vastu,
kui lähen kuuana su valgel rajal.
Su leinarüüd kui lohutus sel ajal,
õhn hõbedane uhub palgel vastu.

Kui kahuhül toond põhjust kurbust kanda,
puu ääred häрма pisaraine nastet.

Raad hääkel tasa sinetusse tõstet

kui tahaks koin, mis rõhu, ära anda.

Käib astja samm kui vesten endan juttu,
all härmariite rantsatab külm kussil.

Tuul varvalt kuuldas aeral leina naskel,
kui mahajäetud tütarlapse nuttu.

Sinn seljatagan aural seitsu müsan,
kui uma kostavad sääalt ürsinkuuged,

Allee vaid tardund tirkub. Surun laugel
lään inna edas' edas' lumiüsan.

Deskpäised tulijat nüüd võta jälle vastu
kui lähem kurdana si valgel rajal.
Su leinarüüd kui lahutus sel ajal,
õhk hõbedane õhul palgel vastu.

20. I. 21

7. Mõte.

Meleolu.

¹ Nae sinu aegas tähe
on süütand särana!
Üks pilt kui valge mõhe
end kerab ümber maa

³ Siig inimlik on maa pääl,
liig inimlik ja hall,
ent igaviku real sääl
pea tõuseb päiksepall.

² Nüüd maitseb une süles
õõ rahu tumm maailm
Ja aruusse üles
mu otsid tõuseb silm:

⁴ Õnn, vabadus ja valgus
ei ole ilmast süit. -
Siin kõik on lõpp ja algus,
must õõ ja tuleriit!

Siin ja maaxera orbüüd.

Y. K.

Eladen kultuurilman olime looduse tundmisen võsaini-
mesest nii mõnengi probleemini kaugale maha jäänd. Õige-

mini öelda: oma tõetsimisega püüame küll lennata lõpmatus-
 se, küll tungida maakera südamesse, küll pöörata tolmust
 arhiivide, unustades selle, kes meile looni selleks tingimused, päi-
 kse. Mida arenenud inimene, seda vähem on ta seot kosmosega,
 ta jääb tähtede orienteerimise suhtes buschmanni, kõige rumala-
 lama inimese maailma varju. Üldine vaimline tasapinna-
 tõus viib meid järjest kaugemale päikesest, miljoneist tähest.
 Üksik spetsialiseerunud eurooplane võib vast võistelda busch-
 maniga tähtselt taeva tundmises. Soome, et kõik mis maakeral
 liigub, iganes sünnik on hiigla energiaallikas, päikese näputöö
 ja omati ei austa me teda, nagu see pruugiks barbaaride juu-
 ren. Mletsinime ei tunne kosmilisi seadusi, talle jäävad tume-
 daks mõistatusena päikeseväljutused, tähtede hõbedased saad, ko-
 meetidest müstilisest külmaõõgust, ent ta näeb, et seda juhtimata
 käsivars, mis tugevam maiseist jõudubest — ning ohverdab
 päikese jumalalle, kellest õnnest õnnistus või needimus maa-
 kera nõrgal kameral. Igatahes on kosmilised küsimused se-
 ltsõid tähtsad ning huvitavad, et ütleamiseks ei lohiis pöörduda,
 kui siin kohal paar sõna sellele pühendamise.

Vastavaist õpikuist või suuremaid traktatidest loome, et
 päikese süsteemis toimub igasugune liikumine läänest itta,
 kun juuren planeetid ja need saadavad kuu liiguvad ellipseid
 mööda. Ning ellipsi ühen lookusen asub keha, mille ümber

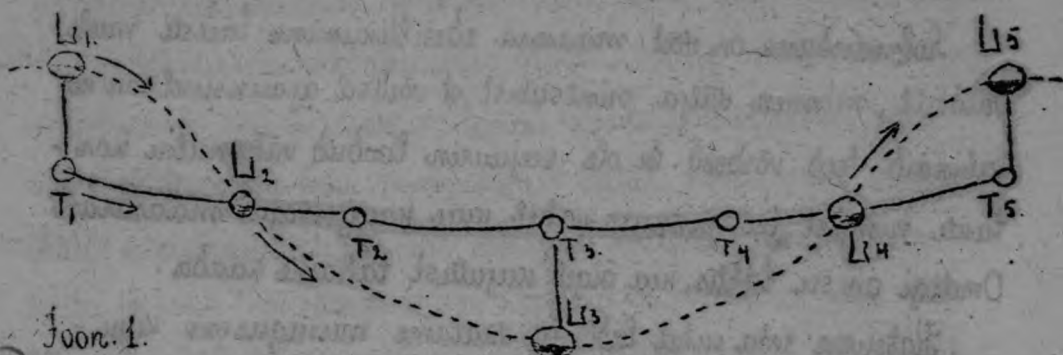
ümbal ant planeet või kuu. Analüüsiden leiame tõepoolest
nii orbiidid olevat kõik ellipsi omadused, ainult ühel on eksent-
risitaat suurem, kui teisel. Usun, et me pole veelaks võtnud
sellen küsimusest pikemalt oma päib mureda, olime vast mõel-
nud: kui ellips, siis olgu ellips — ja olime tõtanud väsi kürel sam-
mul. On aga tõesti planeetide orbiidid ellipsid?

Kuu kohta on see marsel siis ainult, kui maanera oleks min-
gisugune skalaarsuurus, (suurus mittel paudab siht) kui ta oleks
absoluutne üksus, mis püsiks paigal ühel kohal, tiiruben ainult
ümber oma telje, ja selgi korral ellips jämejooneliselt. Ning jä-
mejooneliselt sellepärast, et teised planeetid ei jätaks oma mõju
avaldamast kuu liikumise päiale, muutes selle tee süra-viirali-
seks.

Kuigi teada ei ole maanera mitte paigalpäisid keha, vaid kir-
jutab ellipsi ümber päikesel, on seega vektoriaal suurus. Nii siis, ei
või me ka kuid vaadelda kogu kahe ühesuguse faasi vahelisel
võttel ümber ~~püra~~ punkti tiirlevana, vaid peame seda ringimist
vaatama ümber ~~liinula~~ tsentri. Ning see tuleb tingimata ar-
vuse võtta, kui soovime graafiliselt kujutada trajektoriumi, mil-
le kõik kuu aja vältel, kui ta tein ringi ümber maanera
küüb teinid olevat.

Kuulus Prantsuse astronoom-poet Camille Flammarion

kujutab ühen oman töön seba umbes järgmiselt: (joon. H1.)

Joon. 1.

T_1, T_2 jne tähendaks maanera seise omal tekonnal ühe sündo-
bilise kuu vältel. L_1 ja L_5 - kuu seis noorkuu ajal, L_2 - si-
mane veerand, L_3 - täiskuu, L_4 - viimane veerand. Ühend-
den punktid L_1, L_2, L_3, L_4 ja L_5 saame kõverjoone, mis
olenski kuu orbiidi projektsioon.

Siin paistab kohutav asi silma, mille seletamine võimata.
Mimelt ei liiguks kuu alati ühen suunan läänest itta, nagu
alpool öeld, vaid ka otse vastupidisen suunan, idast lääne.
Kas see meile katastroofi ei tooks?

Teisiks saame jooniselt mulje, et kuu L_1 kunni L_2 ja L_4
kunni L_5 peaks liikuma umbes kurekõrba aeglasemalt, kui
 $L_2 - L_3$ -sse ja $L_3 - L_4$ -sse. Milliga seletub niisugune
umbonella kihutamine ja päale selle lonkimine meie maanera
kaasläise poolt? On küll teada, et kuu alati ühesuguse kii-
rusega ei liigu, ent need vahed ei ole kunagi nii kontrastilised.
Nad olensid mikroskoopilised meie joonise jaoks ja võiks neid

ainult teoreetiliselt arutada.

Kõlmanõuks on võet maakera edasilikumine täiesti meelevaldselt, minnen välja pintslibist, et võrdsele ajaüksusel on ka lähikäib teed võrdsed. Ei ole seejuures loodud vähematki kontrasti nimetatud pinnuse vahel kuu kaugusega maakerast. Omdigi on see tähtis, kui õiget kujutust tahame saada.

Katsume seda suhet leida ja vaadata missuguseks kujuneks siis me joonis.

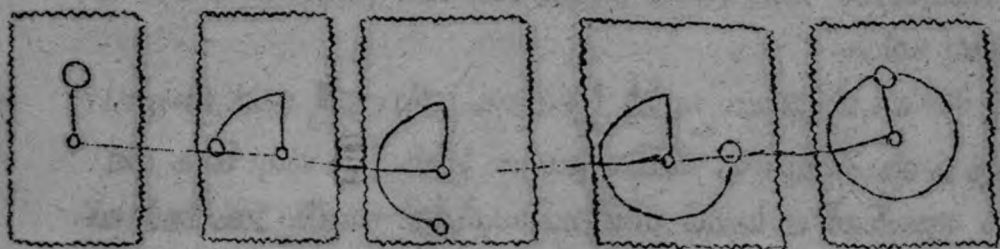
Teame, et sünoodiline kuu (aeg kahe ühesuguse kuu faasi vahel), on 29 päeva 12 tunni 44 min. 3 sek. jagades 4-ga saame 7 päeva 9 tunni 11 min. ehk 637860 sek. see on aeg kahe üksteisele järgneva faasi vahel. Võtten maakeral liikumise 30 km. sekundin liame et ühel mainit aja vältel jõuaks maakeral ümmarguselt 19136000 klm. edasi. Jagades seda kuu keskmise kaugusega, 384000 klm. näeme, et maakeral käib kahe üksteisele järgneva faasi vahel tee, mille pinnus on umbes 50 kuu orbiidi raadiust.

Tähendab kui kujutada maakeral edasilikumist venand kuu jooksul 5 m. pinnuse joonega, peaksime kuu kauguse maakerast minima 1 m.m. Joonisel sulaksid need kaks joont praegu ühte.

Tuleks meil ise näha missuguseks kujuneks kuu ja maakeral orbiidi vahemõrd terve aasta vältel ja sooviksime seda

geomeetriliselt kujutada, võiksime joonistada ringi raadiusega 40 cm. tol korral kalduks kuu orbiit kõvale maanera omast maksimum 1 mm., nagu ülimal käsitel. Silmitsedes seda ringi, ei teeks me pea mingisugust vahet nende kahe orbiidi vahel (maanera ja kuu). Siit võiksime järeldada, et kuu teeb aasta jooksul pea samasuguse ellipsi (kui ülevõtte juttu võib olla ellipsist) kui maaneragi, eraldi ellipsid tal ei ole. Sõinab iga kuu kaks korda maanera trajektoriumi.

Üks paista näib absurdina väänimine ellipsist kuu orbiidi juuren, nähen et kujutaden teda graafiliselt saaksime joone, millel ellipsiga puudub igasugune sugulus. Süski võime vaadelda kuu orbiiti täieärgulise ellipsina. Kuidas seda seletada piltlikult, kuidas kujutada geomeetriliselt?

Joon. 2.

Oletame, et maanera ja kuu asuvad tasapinnal, mille ebasi-liikumisest kuu ei olene (Joon. 2). Tähenab ta jääb selle tasapinna suhten alati kindlasse asendisse ja kirjutub tee omal viisil ümber maa ainult sellele mõtten piirat tasapinnale. Maa aga kannab ebasi tasapinna ühen sellega ku kuu.

Nii näituseks inime istudes vaguri nurgan jääb inna vaguni suhten endisesse paika, lennaku vagun või ilma otsa ning sejuuren ääreskõik, kui suure kiirusega. Ausaadab, et niisugune oletus ja näitus liig näidised on ning lubatavad vast ainult külaroolin. Seisan siis ka siin kohal tavaliselt olevat nii õelda vägaksatavalt näidata, et kun orbide võib ellipsina kujutada. Joonisest paistab selgesti kuidas kindla perioodi jooksul ellips kujuneb, või vähemalt ring. Peab aga alati silmas pidama, et nii saadud ellips täiesti fiktiivne on, tegelikult midagi sarnast ei leia.

Ellipsi moodustamist võiks veel teisel teel seletada, ent jätame selle siinkohal toomata, mis meid liig kaugelt viiks. Analoogiliselt kun orbide kujule võiksime järeldusi teha maa orbide kohta.

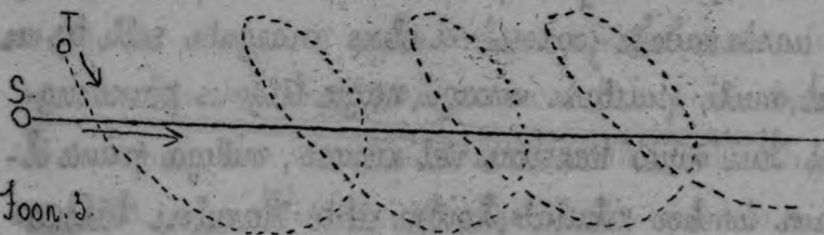
Soodan, et igakins meist lepib kui õeldakse, et kaht sarnast ringi ei ole maakera ümber päikese teind ega võigi teha, sest nii keerulised on tingid, mis mõjuvad ta massile. Siin tekib küsimus samuti kui kuugi juuren: On meil ülevõlde tegomist ringi või ellipsiga? Reaalselt ellipsist nagu meie teha mõistame, ei või siin juttugi olla. Ehk kui, siis ainult sel korral kui töendatakse et päike püsib paigal. Selle töendamise on aga võimatu, sest lõpmatuimad päikesed, samuti ka planeedid avaldavad teatavat mõju meie päikese pääle, anhes talle liikumise-

se mingisuguse kiirusega. Vast mõni julge ütleb, et see
mõju annab mikroskoopilise liikumise mida arvestegi ei pruugi
võtta. Mõisugusel korral tuletatagu meele, et ükski planeet
ei ole sündinud päikese süsteemin, vaid on sattunud hil-
jem ta mõjapiirkonda. Et aga säärane protsess sündida
võis, pidi neil juba varem olema teat siht, teat kiirus.
Päike ainult muutis seda sihti. Tärgelikult ka päikesel
peab olema liikumiskiirus ja siht, kuigi ta ühegi keha
mõju alla ei kuuluks. Newtoni inertsi seaduse järgi oleks
sell korral liikumine sirgjooneline. Tähegi on märgata
liikumist ka teiste päikeste juures; miks peaks siis meie
päike erandi moodustama.

Kui tõepoolest leiduks määrata hüglane näit. L Orionis
raadius on ligi 140 päikese raadiast, mis oleks tsentriks päi-
kese liikumisel, siis liiguks päike nii suurt ellipsit mööda,
et isegi aastasadae jooksul ei oleks märgata selle tee ka-
merikkust, meile paistaks inoagi, nagu liiguks päike sirg-
jooneliselt. Kui niisid teaksime veel kiiruse, millega päike il-
maximumin ümber kihutab, hoideb sihti Herkulesi tähtko-
gu poole, võiksime saada ettekujutuse maa orbüdi loeli-
sest kujust. Senni kui me seda ei tea, seisame mõistatusel-
een. Võime küll hakata kujutuse luua ning teha üht või
teist oletust, ei või aga midagi võtta kristallselge tõena.

Liigub päike kiirusega, mida meie ette kujutada ei suuda, kas võib siis juttu olla maanera liikumise kiirusest? Nagu teada võib kiirust ringjoonelisel liikumisel välja arvata, kui on teada selle ringi raadius ja aeg mille jooksub teat keha selle ringi teel. Maanera liikumine on aga tingit päikese kiirusest, nii et me teada ei või kui pika te ta aas- taga teel. Nii ei võiks minu arvaten ka juttu olla maanera kiirusest 30 klm. sekundin, nagu see praegu maksab. Ta võib palju suurem olla.

Kõnelt poolt tuleks ette, et päike ei liigu maaneraga rihen tasapinnal (mida sear Camille Flammarion), vaid moodus- tab elliptina pinnaga nurga 38° . Nüüsususel konal saar- sime maanera orbiidi jaoks spiraali sarnase joone, mis oleks seba rohkem välja sirutat, mida kiiremini liigub päike. (Joon. 3).

Joon. 3.

Edegi arutabon ei jõians me näemolevan küsimusen inxagi kindlalle aluselle. Me lähnsime vast rohkem rappa, kui ole- me senni sest me ei liaks nüüsusust tsentri, mida võiks võtta absoluutsena, baasina, kuhu omi ebepidiseid välja-

arvamisi võiksime ehitada.

Kokkuvõtte võime alla kriipsutada, et kui kõik teiste kehade mõjusid arvesse võtta, kujuneksid maakera ja kuu orbidid sedarõõb fantastiliseks, et võimata oleks neid kujutada graafiliselt. Ainult üht võib toonitada, et nad õige keemilised kõverjooned on.

A.L.

Elu.

Elu on kui rama kangas,
mõtted head, kui sirksed lõngad;
töö on rüdurünni telgit,
saadus - iie kangru jalget.
Moiustus - osad kangru käsi,
hoolsus - süstik, mis ei väsi.
Voorus - vahelin on krea,
kord - sa niisi meles pea!
Koolimatus - viga vantsis.
Kahjatsus, kui jatk, on tarkis.
Elamise kannallikus
on me kanga õige pikkus.

Katrine vaas.

J. Kõte.

Vaas, millen sureb väike lill,

on vigastada saanud.

Ei teadnud keegi, kun ehk mil -
ei aimatagi võinud!

Tal värske vesi jooksis seest -
'jäänd tilka vähematki,
Ehk päält küll näha polnud see,
las olla - ta on katki!

Samm-sammult täpe kasvaden
sõi särava kristalli,
ta nägematult saliaten
ju rikkus vaasi kalli!

Nii armsam näsi mängiden
mõnd hinge haaval tihti;
ja süda tuimalt tuigaten
sis puhkeb valul lõhki!

Ta puutumatu inna päält -
haas rinnun püsib valla, -
Kõin elumohl siis nõrgub säält -
ta katki, - laske olla!

J. Mõte.

Melankoolia.

Surm on nuualge õõ,
elu on lammastav päev.

Võibsin: unine, väsinud ma,
Õhtu on kaen.

Õitsuvad sirelid üle mu päa,
ööbiku laul nende oksadel.
Armastust ringi ta laulab, ma kuulen
unesni veel.

Hendrik Sarapuu.

Heised jäljed.

Õotäht heitis aokuma, määris õhetuma musta metsade
vöö. Sais all rullis õo musta looi, mille, tiheda, oli õhtul laotand
üle kõige. Kuldrihma pitsis ida, kastetilgad hõbetid putuka-
teid. Võude kuningas nõutas soon, muuten tast silmale võitma-
tu kindluse.

Aokumaa rullas jõgi, hõbikolana kõlistas kiv. Veipiisad
ratsutid loinuil, hiilgasid kaldal, kuldõpallina hõbebase kaste-
tilga kõval.

Taga soode teriteti tapakivideid. Pime õo olõi jatul. Määriti
vaenuvankri telgi, karasteti surmasülgata aparadi vedruid,
hoiti valvel tapparite kari.

Vaid heitis aotäht aokuma — ju lainetas surmamusi-
ka õhun. Võsan tõtsid suurtüüid päid, nende rinnust tuli
kõrselõinast korin. Nad kõhatid kõige keha värisõden, nad
sülgasid kaaren üle nõude üle lõpmatu soo panid hulgu-
ma metalltombud.

Sool, külan nähti koidikuund. Kallilaulu vereten

lemblesid kranaasid üle magajate, taga metsa pruustasid.

Õnt sõjasaad üllis unelooi. Summadainusest tõus kihama
ümbrus. Vastuteritust hõikas suurtüni koor, müdõkraase täit-
sid tapparite rüü. Algas töö tuttav kõigile.

Sool liikusid kogud kui uduruninga titred pehme vaiba
ümbritseden. Uduvõltiden ilmusid nägematult nad.

Säikisid läägib, pajupillina piirises kuul. Harjus tanka iga
kuulile tappari huul: surma! Auravat verb imes kaanina maa-
pind, rohulatu karmiinus verivärvi. Tapparite ümbrus oli nullane
verest. Tõgi tahtis ruttu kaugelt siit, imexirelt sulises ta.

Veel tihedam laskus hommikuudu, kattis kõigi eest summa-
muraad näod, sundis ununema kõik olnud. Ta esimene kõidukiir
sai kahvatuks surute palgeil. Väikisid häaled, ahastus, appihüüd,
väikis summade muusina: tapavinati teia oli kaherorra.

Heskhommiku päike tõstis udu rohulabvult, ilmaruumi
kõrgustesse kandis ta laiali. Täevas sinatas augustinuu sinan.
Võiduröömsalt sõmlesid kaamad koolnute ülal.

Üle soo läksid veised jäljed.

Ara.

Mälestus

SONETT.

Mu yle numardus ultramarinne täevas
Kun hembet valguspiima valas sirpne kuu.

Tu sinikaugusten täht esimene-saras

Ta tuskus, värises kuu narija naise suu.

Säns koju hulka tytarlapsi noori

Kõin valgein ujyn, kuu öid elupuilt.

Ta poetid punahuuled õhku naerunooli.

Ryyd valged kyplid vastu kevadtuult.

Ah, palju sirutusid wõmsaid tytarlapsi

Kõisiksilmseid, säralisi palju moodsanes.

Neid vaatlin vaid ja ebasi taas läksin

Ma raba igaval ja kurba yksi naisin.

Ent nana mälestus õrn veel mu n värises

Kuu nägin lenataid, solgeid tytarlapsi.

Ühke võidule

A. L.

Ta parrus näe

maardes sabalise.

Arg olin seda võtmas

Õhmn kurtid alalise

ehitas mus tõkema.

Ent sirut huulid

melitaraid vastu

mul' nägin teba tõtmas

ja olin läbilaste

lennul moodsund tulikiulid.

Õnn naeris sala ...

Teba tihti puustel

ma olin teba matmas ...

Ta tulekuga muustel õlens õlnud Saatusala.

KÕIK UNUNEB, KÕIK KAOB!..

Ah ei! See on vaid väike palatlik, mis valdas mind täna. Ainult väike palatlik ja ei muud midagi. Esimese kevadöö pimedusest, tänavarenni oja vulinast, tuule niinest paitusest ilmus ta ja ronis mu aju. Ja nüüd hõõgub mu päa, kui tynn rauda ääsi tulen, valutab syda ja tulevad meele vana laulu sõnad:

Rutta, söber, — päike varsti vaob
Kuuled: surm ju ukse pihta taob
Ja kõik ununeb, kõik kaob!..

Veel elab mu kõrvun tantsuhelide magus muusika, niiisavad valguseojad ja heljub noorte kehade ämbarid aroom. Aga ei! — see vaid kriinskub ripakilolus poesilt tuule käen, poetab latern tänavanurgal kiiri poru ja hüppavad mu ymber paritsuvad, ihavad kevadlõhnad.

Ah, need kummalised, nõiduvad varakevade ööd, kui hulgutakse salapalatiinun pini lõhnavaid tänavaid, kuulatakse kasside kirglike armuavaldusi hämaratel katustel ja igatsetakse naise ning armastuse järele.

Kui maitstakse valusat õnne ja magusat valu ning ustakse, et see saab igavesti kestma. Aga yle nende päade lendab aeg ja laulab oma monotoonset, hirmsat laulu:

— Kõik ununeb, kõik kaob! ..

Milline rusus, tinaraske töö peitub nunn sõnum! Pole midagi igavest — isegi aeg, mida nii armastatakse ylistada igaveseks, on surus ja kadus. Igal inimesel on oma aeg, mis hääbul ja süub yhes temaga. Kõik tuleb võtta vaid subjektüüsen mõistam: kui olen mina, siis on kõik, ja kui pole mind, siis pole ka midagi.

Õnt meie kardame seda sõna „mittemidagi“, meie väike argitses mõte ei leia sellest sõnast mingit rahuldust, ja sellepärast loob ta meile pilte igavesest elust, taevast ja pörgust ning ütleb meile: — Uskuge seda kõike, sest see on häa ja kasulik!

On vaid süüski hetke, millal inimene peitub neis elurada ja kuulatab suurt töde, millest laulab ta aeg:

— Kõik ununeb, kõik kaob! ..

Ühendab laterna rahlaku valgus ja meliseb oja tänavaaren- nin. Ja seisab mõlemal pool tänavat tumm majade rida, kui miniatüürsete pyramüüside kolleksioon. Kas magavad nende elanikud rahulikku tööloomade unõ, kellede kõht on täis ja pää tyhi? Või ajavad nad juttu tänasest päevast ja hom- sest päevast ning ytlevad haigutaden ykstüiele: — Jah, on jälle yks päevake mööda surma poole!

Kõik on pime, ainult suure maja katusealusest väikesest

armast paistab tuli.

Ja kes on siis see, kes veebalt sääl kurdad ood lambi kollasel valgel, kui teised magavad ja tilguvad räästas, nagu äge-
dan nohuni?

— Ah, tean, vist mõni noormees süütu naeratuse ja unistavate silmadega, tulebane „kuuls-ärm“ luuletai ja genius“ kes hoiab yhen käen võileiba, mida vahetevahel hammustab, ja teise käega kirjutab luuli igarbesest armastusest, õõbikutest ja kuusvalgest.

Või on see sajaaastane, tubiseva päaga raur, kes loeb piiblit läbi vanaaegsete pillide, ehk laulab vana laulu:

Ruttu, söber: päike varsti vaob

Kuuled: surm ju ukse pihta taob

Ja kõik ununeb, kõik kaob!..

III. 22.

Sase valla.

AL. 1922.

Sase valla hingest, peninurker meletusk,

Asjata sa piinad saamatusest kurnad meelt.

Sase valla, et saaks naerd ja perset lapsinurk!

Sase valla! Tallat kõik mu piinad jumalad,

räbalateks rebid kuningate purpurkuub.

Sase valla unistused suured — rumalad! —

Sase valla; tahan nuest korru noyata
—Aranaerd ja verepikset uhket marmorund
Sase valla, sind ei kaum taha oiyata!

Sase valla, olla nutted, naerud, room ja hurg
tahaks tana, hommen paissi hulluseni nii...

Sase valla, nae, kuus umber keel sul laast ja turg.

Noorsoo liikumisest.

Hädakisana kolaman kaubed noorsoo sihitu edasihajumi-
se üle. Haketsevad vanad, isegi noored kaivad kaubuste ka-
rikat. Ja kui servini karikas teis ohkid, väärsummude hul-
ki — siis on hädakisa, suurem siis on abipakkuraid käsi
koige rohkem. Siis võmitakse kõrged müürid, et valla ei pää-
seks käärimälainid bakteride hulka. Tärgest kõrgemaks
müüritakse müürid, kaunistatakse neil tipud tänase kunsti
stiilin.

Ja noor pui ratsutab tollen sumisolan müürisöörin,
hajub kunni pöörihtub pöö ringtiirest. Siis lanqab ratsu-
tai kummulisilmil rinakusse, arvab end sõitvat enneräge-
matuil mail, imedemaal puhkama võitlusta väsimust.

Ent ärgaten tunneb pattumust: umber endised müürid,

endine sumised pere — vähem vaid hääli: nad juba väsinud.

Kajumine, väsimus unumine näib igan meie noorsoo ühen-
dusen. Vaim on valmis ent liha on veel nõder — või vastuksa.
Ainult üksikud noorsoosadamast väljaprujetajaist suidavad
otseschin juhti liisi. Suurem osa ristleb sihitult, kunni tagasi
sääb, kun ülestötsid pruied. Nad ei mäna xiis ni kergelt
jõudsid tagasi käidud tee.

Ja nad teivad veel kaugemale pikad reisid, prujetavad
näälja noorsoo merest, eksiben ilma veten. Siis astuvad sammu
vanadega, imetlevad nabanude tantsu, lahingumüra, astuvad
esimesed täiskasvanu sammud. Nad omavad vanade idee, nad
on noorelt vanad

Ent nad pagedad jälle vanade seant, jooksevad pilvitoos-
vate tornide alt, uttarvad säält, kun nastakse unustada rõin,
eladen vaid ühele nägematulle. Siis saavad nad jälle noorteks,
lahten elada isieneselle, kõigile. Nad ratsutavad igaiks
oma rada, uimastuvad värviliste liivõrde aroomin. Nende
patud aja tuluvad nihtlusens kogu noorsoole.

Seks kõlaman hädarisa jälle: noored on sammund müll-
kässe, oksendavad seinääre ideaalid. Toome nad tagasi
ellu!

Siis hulkuman anekdoodid igan ilmaaaren, läbi
suurendariate klaaside vaadeldakse noorte väärsumme. Ja

näid kutsutakse tagasi teelt, kuni sammusid omapääd, taat-
tõrkedni prunitakse näid tee ette.

Kerge on tõrkeid solmida, ent raske leida raba, kuni sammu-
da võiksid noored.

x

x

x

Oleme põhjamaalased, flegmaatilised, ent noorten voolab
lõunamaalase rüükeid vori. Noorte vaim on püsivatu, ta
tahab järjest ratsuta, teba sundiman noorus. Kiid taxistus
risti teed sunnil kääbuma hulgas ajaks. Nõrgad näid ei
suuda küllalt tugevasti elulava juhti ja teba väärastal
kergesti iga tuul. Iga partei uitab prüdepaelaga, tirib
noori platvormile, kuni viibid ise, puhub täis sappi noor-
te kopsud, pöörab neid üles kui xramofooni. Veel enne kui
oma motiivid suudaks tegutsema panna, veel enne chite-
takse teba mitmet väni mantliga. Ja noorte pere saab nil-
lustet, asub vaenulaagri. Vaalid mis enne lõppisid näge-
matuid kauguseil ei pääse enam kaugemale kahe vas-
tas leeri piirest. Neel kaob ühine siht, tammuvad vaid iga-
üks oma raba.

Elliks niisugune vägivald noorte kallal, miks vägis-
tetakse nende vaimu enne kui ta küpsend! Elliks pitsitak-
se õieprunga juba nii vara müri!

Noortel keeldakse ligineda alkoholile, ent keelajad tüh-

seinäavad seda rohkem puudeid. Siit selgub: mis vanale on
lubat, pole noorele mitte.

Peg on isale peegel, kust oma nägu võib näha. Noor on
ka igale vanale peeglik. Ent vanad häbenevad oma nägu,
ei taha midagi näha sarnasena nagu nad on. Sellens keelab va-
na noorele seda, mida lubab enesele.

Meil noortel puudub veel peegel. Ta ei läigi veel, ta vaid
tahma alla maet.

Noored! Näitame, et suudame iluga ehti omi nävjo-
ni, et armastame puhtana niisina oma nägu peeglist
vanti ja ei häbene teda nii nagu häbenevad elnäiad. Tatame
enestest clama ajaloo, mis räägib kultuurist, kuid mitte aga
kultuuritaristavaist usuhullustuste tagariiusamisist

Tartum, 3. aprillil 1922.

Pidult.

J. Mõte.

Lõppes pidu. Või jäib noorid.
Tühjaks kallat noor amfoorid.
Sille korvid ümber paisat,
karikaten viinad raisat,
vanikutest hjuurksed muljut,
õisaroost meeled muljut.

Ilja pidult lahusime,
pooleni õo jõudes pime,
tühjaks jäänud valgen saalin,
sānas tähti taevamaalin.
Sāksin mööda linnateid
mööda pimedaid allid.
Vastu minu pilkudele.
päälpool ilmaoru selle
pitarin kõrgen, mustad, külmad,
viisendasid tahtesilmad!

Ajariija sõpradele.

Ajariija numbrid (1, 2, 4/5) on saada kirjandus
Sentsiooni laenukoidjalt. Oleks väga soovitatav, et ajariija
sõbrad koju sõiten üksikuid numbreid kaasa võtaksid
laialilastamiseks tutvusringkonnas.

Ilmutamata jäänud tööd vajavad põhjalikku ümber-
töötamist; nad hoitakse alal kirjandus sentsiooni arhiivis.
Kust autorid need tagasi saada võivad, — pöövata II ksrnl.
õpil. Aug. Sepina poole.

